

באר ה"אור החיים הקדוש"

סדר לימוד ב"אור החיים" הקדוש כתקנת מורינו הגאון רבי אלימלך בודרמן שליט"א

פרשת וילך פ"ו

נמנע מצד שלא היה יכול לצאת ולבא, אלא שה' אמר אליו לא תעבור וגו':

וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל: (ל"א א')

ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא יִשְׁמֵד אֶת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וַיִּרְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר ה': (כ"ט ט')

ס' חלסין סוף וגו' **סוף ישמיר** וגו'. הוצרך לומר שני פעמים הוא ולא הספיק באחת. נתכוון לנחמם על פטירתו, ואשר יחסרו שני דברים גדולים וטובים, האחת, כי היה להם למגן לפני ה' לבלתי כלותם כמו שמצינו בעגל ובמרגלים, לולי משה בחירו. שנית, כי הוא אבד ושיבר שני מלכי האמורי סיחון ועוג, ומי יקום במקומו ללחום המלחמות הגדולות אשר הם מעותדים לפניהם:

לזה אמר כנגד מה שנוגע לה' אמר ה' אלהיך הוא עובר לפניך, על דרך אומרו (שמות יז ט) עובר לפני העם, פירוש כי הוא העובר על פשעכם ואליהו תחזיקו הטוב ולא לי, כמו שכן מצינו שהוא העיר את רוח משה להתפלל עליהם במעשה העגל, דכתיב (שם טז ט) הניחה לי וגו', ואין בהעדר משה העדר העברת על פשע כי הוא יעבור לפניך:

וכנגד גבורת המלחמה אמר, כי לא כחו של משה הוא העושה חיל, אלא ה' הוא הלוחם, והוא אומרו הוא ישמיד וגו', ולצד האמצעיות אמר יהושע הוא עובר לפניך:

ודקדק לומר הוא, יתבאר על דרך מה שאמר הנביא במלחמות העי כשנפל מישראל כשלים וישיש ונפל יהושע על פניו אמר אליו ה' קום לך למה זה אתה נופל על פניך (יחזקאל יז ט), ואמרו רבותינו ז"ל (פסוקים פד) שאמר ה' אליו אתה גרמת, שלא יצאת עמכם, והוא מה שאמר משה הוא עובר, פירוש הדבר תלוי שיעבור הוא בעצמו לפניך ולא שלוחו:

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל חֲזָק וְאַמֵּץ כִּי אַתָּה תְּבֹא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחָלָנָהּ אוֹתָם: (ל"א ז')

כי חסס תבוא. ולא אמר תביא, כי ה' המביא אותם, כמו שאמר למעלה ה' אלהיך הוא העובר וגו' הוא ישמיד, אלא שהוא יבוא בראשם. והגם שאמרו ז"ל (שם ט) בפסוק שאמר בסוף הפרשה (שם פסוק כג) כי אתה תביא, שאמר הקדוש ברוך הוא דבר אחד לדור, לפי שמשמעות תבוא סובלת גם כן אחרים עמו, לזה רצה הקדוש ברוך הוא שיפרש דבריו, ולעולם כוונת משה היתה להעיר כי ה' הוא המביא, נמצאת אומר אמר תבוא לקבוע המעשה (שם) [בה'] כי הוא המביא, ואמר תביא לשלול זולתו ממין האנושי:

וְה' הוּא הַהֹלֵךְ לְפָנֶיךָ הוּא יְהִי עִמָּךְ לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת: (ל"א ח')

וס' סוף סוף לפניך וגו'. ולא אמר אלהיך, כדרך שאמר לישראל (פסוק ג), לפי שאין מיחד שמו יתברך על הצדיק בחיים חייתו (פסוק טז) אבל לכללות ישראל יתיחד שמו כאומרו (שמות כב) אנכי ה' אלהיך: ואומרו הוא ההולך. ולא הספיק לומר וה' הולך לפניך, להעיר שלא יחשוב ביכולת המצוי בישראל (לשמו) [לשמו] כי יכול יוכל לכל המלחמות המזומנות לפניו, כי לא ביכולתם תלוי הדבר, אלא בה' לבד הוא תלוי, והוא אומרו הוא ההולך, ולא בשיתוף כח אחר:

הוא יהיה עמך. אומרו הוא, להודיע כי מדריגה הגדולה שהיא כללות השכינה ההולכת לפני מחנה ישראל הדרגה זו תהיה עמו, והוא אומרו הוא יהיה עמך, פירוש בחינה המזכרת בסמוך:

וילך משה. צריך לדעת להיכן הלך, ויונתן תרגם שהלך למשכן בית אולפנא, והמפרשים אמרו (פינ' כפ"ז ורבינו בחיי) שהלך ממחנה לוויה למחנה ישראל כאדם הנפטר מחבירו, והכתוב סתום הוא, ואין ממנו היכר לאחד מהדרכים. עוד צריך לדעת מי העיר את רוח משה לדעת שמלאו ימיו ושנותיו, והלא אמרו בגמרא (שם ט) שאין מודיעין לאדם ימיו ושנותיו, ומי הודיעו למשה:

ונראה לפרש על פי דבריהם ז"ל (וסי' ק"ח ר"ח) שאמרו כי ארבעים יום קודם הפטירה נשמת האדם הולכת ממנו, כאומרו (שם טז ט) ונסו הצללים, ומבקרת מקום חנייתו במקום עליון, והצדיקים יכירו בדבר, וצא ולמד מרבי שמעון בר יוחאי שהכיר ברבי יצחק כאמור בספר הזוהר (שם):

ואמרו עוד כי השמות שיש לישראל הם שמות הנשמות. וכבר העירותי בזה בפירוש פסוק ושם רשעים ירקב (שם יז), וכמאמר חז"ל שאמרו (וסי' טז טז פ"ד) שאין הרשעים זוכרים את שמם. והטעם הוא כי הרשע אין לו נפש, וכמו שרמוז בפסוק ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה (שם כג ט), הא למדת שהרשע אינו בעל נפש, כי נשבת היא ממנו, ולזה אין הרשעים מכירים את שמם, כי אינם בעלי נפש בעלת השם:

וכאן אמר וילך משה, פירוש רוח החיים שבו שתקרא משה, הלכה כסדר הרגיל למי שמגיע קצו, וכינה לנפשו לשון זכר, כי הוא סימן לגודל הנפש כשתהיה במדרגת זכר, והודיע הכתוב במה שאמר וידבר את וגו', שהרגיש בהליכתו והכיר שהגיע קצו ביום ההוא, כאומרו בן מאה וגו' אנכי היום, ואמרו ז"ל (שם טז ט) היום מלאו ימי ושנותי:

ואם תאמר מנין ידע משה בדיוק יום המיתה. הלא אמרו ז"ל כי מיום שינוסו הצללים עד יום המיתה הם ארבעים יום, ומי יודע הדברים יותר ממשה, והשכיל וידע יום קצו, והכרה כזו מושגת היא לגדולי עולם, ועיין מה שכתבתי בפסוק ויקרבו ימי ישראל (בראשית מז ט):

וידבר את (כל) הדברים וגו'. אומרו את (כל) הדברים, להעיר שהגם שהגיע יום פטירתו כאומרו אנכי היום פירוש היום מלאו ימי וגו', אף על פי כן היה בו כח היכול דבר כל הדברים הנאמרים מכאן ועד סוף הספר, מה שאין כח בזולתו עשות כן, בין בכח הגופי בין בכח השכל:

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֵּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנִי הַיּוֹם לֹא אוֹכֵל עוֹד לְצֹאת וּלְבֹא וְה' אָמַר אֵלָיו לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה: (ל"א ב')

לא אוכל עוד וגו'. לפי מה שפירשתי שהכיר בסילוק הנשמה הנקראת משה, אמר לא אוכל על דרך אומרו בספר הזוהר (שם כ"ח) וז"ל כד נפקת נשמתא מבר נש באינון (ארבעין) [תלתין] יומין לית בר נש שליט בנשמתיה:

עוד נתכוון לומר להם טעם שהכיר שהיום מלאו ימיו ושנותיו, והגם שאמרנו הטעם מדרך הצדיקים להעלים השגתם, אשר ישיגו יותר על בני דורם, ולזה אמר להם טעם הכרתו בדבר משני טעמים. אחד, לא אוכל עוד לצאת ולבא שניטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. שנית, שה' אמר אליו לא תעבור את הירדן הזה, מזה הכיר כי קרבו ימי הפקידה:

ולדרך זה וה' נתן טעם להם לכיוון היום, ויבינו בה על הזמן המזומן לפניו, שיתחם אליו זכרון של היום, כמו שפירשנו במקום אחר:

עוד נתכוין בסמיכות וה' אמר אלי למאמר לא אוכל וגו', להודיע נאמנות עבדותו לבורא ברוך הוא, שהגם שלא יוכל עוד לצאת ולבא, אם יאמר אליו ה' עבור את הירדן יהיה מתאזר ועומד ומשמש להכניסם לארץ, ולא היה

באר ה"אור החיים הקדוש"

פרשת וילך

פ"ו

וְאֶנֶכִּי הִסְתֵּר אֶסְתִּיר פָּנַי בְּיוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה
אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים: {ל"א י"ח}

ואנכי הסתר אסתיר. קשה למה יסתיר פניו אחרי שהתודו את חטאתם ואמרו הלא על כי אין אלהי בקרבי, ואם נותן הכתוב טעם למה שעבר עד עתה שהסתיר פניו מהם, זה אינו צריך לאומרו כי רואה אני שהטעם שהסתיר הוא לפי שזנו אחרי אלהי נכר כמו שאמר למעלה. עוד יש להעיר בפסוק למה כפל הסתר אסתיר. עוד צריך לדעת למה האריך לשון לומר על כל הרעה וחזר לפרש כי פנה:

אכן הכתוב בא לתת טעם להסתרת פנים, כי יאמר האומר ח"ו שה' לא שפט בצדק ח"ו משפט זה, כי אמר הנביא (יחזקאל כ"ז) בסאסאה בשלחה וגו', ואמרו רבותינו ז"ל (ספרי כ"ז) במדה שאדם מודד בה מודדין לו והוא ישפוט בצדק אל אמונה ואין עול:

והנה בהסתרת פני ה' מהם, יכול להיות שיהיו נפרעים על חטאתם יותר משיעור הראוי להם לפי עונשם, כי אין השופט חפץ לדעת את אשר יבא עליהם מהצרות והרעות, ואין זה משפט צדק ח"ו, ואולי כי זה כלול במאמר שאומרים הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני וגו':

ובא הכתוב להשיב תשובה נכונה ואמר ואנכי הסתר, פירוש הסתרה זו יש לי בדין שאסתיר פני מהם, ולזה כפל הסתר אסתיר ביום ההוא, פירוש ביום שזנה אחרי אלהי נכר, ואמר הטעם על כל הרעה אשר וגו', פירוש על דרך אומרים ז"ל (ספרי דברים י"א כ"ט) כל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כולה, והוא אומרו שטעם ההסתרה הוא על כל הרעה אשר עשה, ומה הוא כי פנה אל אלהים אחרים. ומעתה הגם שיבואו עליו כל הצרות שבעולם מחמת הסתרת פנים, ראוי הוא לזה כשם שהוא עשה כל הרעה, יבואו עליו כל הצרות, וכך שורת הדין נותנת:

ודע כי אין צרה ואין רעה בעולם שאינה כנגד עבירה אחת, כי ה' יסד יסודין כנגד כל החטאים, כדרך שקבע שכר כנגד כל מעשה הטוב, וכיון שכן אדם שעבר על כל התורה כולה, או על עבודה זרה ששקולה ככל התורה, עונש הוא לבא עליו כל עונשין שבעולם, ולזה הסתיר ה' פניו מהם:

כי אנכי ידעתי את מריך ואת ערפך הקשה הן בעודני חי עמכם היום
ממרים היתם עם ה' ואף כי אחרי מותי: {ל"א כ"ז}

הן בעודני חי עמכם. יתבאר על דרך אומרים ז"ל (ברכות י"ח) צדיקים במיתתם קרוים חיים, והוא אומרו בעודני חי עמכם, פירוש בעוד שהחיים שלי עמכם, הא למדת שאחרי כן הוא חי גם כן אלא שאינו עמהם: ואומרו היום. רמז שאין לו עוד עמהם אלא יום זה, ופשוט הכתוב הוא עד היום:

ואומרו הייתם. לשון עבר, כי אפשר שהרהרו תשובה באותה שעה, וכדין המקדש אשה על מנת שהוא צדיק גמור, אף על פי שנמצא שהיה רשע גמור אנו אומרים שהיא מקודשת, שמא הרהר תשובה באותה שעה (קידושין כ"ט):

הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרף אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת: {ל"א י"ב}

הקהל את העם וגו' למען ישמעו ולמען ילמדו וגו'. צריך לדעת למה כפל שני פעמים תיבת למען, ולא הספיק לומר למען ישמעו וילמדו, וכמו שאמר בפסוק שאחרי זה שאמר ישמעו ולמדו:

ונראה כי לפי שאמר הכתוב הקהל את העם האנשים והנשים והטף לקרות ספר תורה באזניהם, וכבר קדם לנו כי הנשים אינם בני תלמוד תורה, דכתיב (נפיל י"ז) ולמדתם אותם את בניכם, ודרשו ז"ל (קידושין כ"ט) ולא בנותיכם: לזה חלק הכתוב שתי הדרגות במצוה זו, ואמר בתחילה חלוקה שהיא שוה באנשים ובנשים, והוא למען ישמעו, פירוש שישמעו מצות התורה שחייבין הם לעשות, ודבר זה שוים הם בו, שגם הנשים חייבין במצות לא תעשה ובמצות עשה שאין הזמן גרמא:

ואחר כך אמר חלוקה בפני עצמו כנגד האנשים לבד, והוא ולמען ילמדו שהוא תלמוד תורה, ולזה לא אמר למען ישמעו וילמדו, שאז היה נשמע ששניהם בעונש אחד:

שוב ראיתי מאמר חז"ל (תנ"כ ג.) שאמרו וז"ל הנשים לשמוע והאנשים ללמוד, עד כאן. והם דברינו עצמם, ונתחכמו להקדים הנשים לאנשים כסדר שהקדים הכתוב, למען ישמעו, ואחר כך ולמען ילמדו, וכמו שכתבנו:

ובניהם אשר לא ידעו ישמעו וילמדו ליראה את ה' אלהיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה: {ל"א י"ג}

ובניהם אשר וגו'. חלוקה זו כנגד הטף שהזכיר בפסוק הקהל, אמר הטעם הגם שלא הגיעו עדיין ללמוד, אף על פי כן ישמעו וילמדו ליראה את השם, פירוש לחנכם ליראה את ה':

ולזה לא אמר כדרך שאמר בפסוק הקהל ילמדו ויראו, שהם שני דברים, אלא ולמדו ליראה, פירוש שבוה ילמדו יראת שמים. ואומרו כל הימים, כי כשהקטנים מתחנכים מתחילתם ליראה יתייחד בהם יראת ה' כל ימיהם: ורבותינו ז"ל אמרו (ס"ט) וז"ל והטף למה, ליתן שכר למביאייהם, עד כאן. ואולי שנותנים טעם לקטני קטנים שאינם מבינים דבר שגם הם נכללים בכלל הטף שאמר הכתוב, ומה שנתן הכתוב טעם ישמעו ולמדו, הוא לבניהם אשר יתחילו הבן:

וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרת פני מהם והיה לאכל ומצאאו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה: {ל"א י"ד}

ועזבתים וגו' והסתרת פני וגו'. הכוונה כי אם יתן ה' דעתו לדעת הצרות אשר יבואו עליהם, יהמו רחמיו ויסלק חרון אפו, לזה הוא מודיע כי יסתיר פניו, ובוה ימצאוהו צרות רבות:

ואומרו ואמר ביום וגו'. פירוש שישערו בדעתם לרוב הצרה שרואין שאין זה אלא לצד הסתרת פני מהם, והוא אומרו הלא, פירוש ודאי שעל שאין אלהי בקרבי מצאוני וגו' שאם היה בקרבי לא היו כל כך צרות באין עלינו, וצא ולמד שאמר הנביא (ספרי י"ז) ותקצר נפשו בעמל ישראל, כביכול:

לעילוי נשמת

הרה"ח ראובן בן הרה"ח ישראל עזרי קליין זצ"ל
נלב"ע בחג השבועות תשע"א

ידוע מהרה"ק הבית אהרן זיע"א
שלימוד אור החיים הוא סגולה להינצל ממחלות זמנינו
עומדים לנו כעת בעשרת ימי תשובה,
לכך לבקש "שלא יחלו", "רפאנו" יג גם באמצע השנה
כעת לניכס לזכור את דברי הרה"ק הבית אהרן
חטוף ואכול, **גמר ומתימם טובה!!**